

**DOKUMENTY
DRUHÉHO
VATIKÁNSKEHO
KONCILU**

Spolok svätého Vojtecha

DOKUMENTY
DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu

DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho K O N C I L U

LUMEN GENTIUM – dogmatická konštitúcia o Cirkvi

DEI VERBUM – dogmatická konštitúcia o Božom zjavení

SACROSANCTUM CONCILIUM –
konštitúcia o posvätnnej liturgii

GAUDIUM ET SPES –
pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete

ORIENTALIUM ECCLESiarUM –
dekrét o východných katolíckych cirkvách

CHRISTUS DOMINUS –
dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi

PRESBYTERORUM ORDINIS –
dekrét o účinkovaní a živote kňazov

OPTATAM TOTIUS – dekrét o kňazskej formácii

PERFECTAE CARITATIS – dekrét o obnove rehoľného života

APOSTOLICAM ACTUOSITATEM – dekrét o apoštoláte laikov

UNITATIS REDINTEGRATIO – dekrét o ekumenizme

AD GENTES – dekrét o misijnej činnosti Cirkvi

INTER MIRIFICA –
dekrét o spoločenských komunikačných prostriedkoch

GRAVISSIMUM EDUCATIONIS –
deklarácia o kresťanskej výchove

NOSTRA AETATE –
deklarácia o postoji Cirkvi k nekresťanským náboženstvám

DIGNITATIS HUMANAe – deklarácia o náboženskej slobode

© Libreria Editrice Vaticana

© Spolok svätého Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2019

ISBN 978-80-8161-408-8

Kronika udalostí a magistéria pred, počas a na záver Druhého vatikánskeho koncilu

Z podnetu Ducha Svätého a v sile modlitby

Rok 1959

Rozhodnutie takmer spontánne

I keď potrebou koncilu a vážnymi otázkami spojenými s jeho zvolaním sa zaoberal už pápež Pius XII., historicky možno považovať za zrod koncilu **25. január 1959**, keď Ján XXIII. v Bazilike sv. Pavla za hradbami ohlásil slávenie synody Rímskej diecézy a zvolanie koncilu pre všeobecnú Cirkev. Ako sa neskôr vyjadril sám pápež,¹ bola to úplne spontánna myšlienka, ktorá ním prenikla počas rozhovoru so substitútom štátneho sekretariátu Mons. Domenicom Tardinim v utorok 20. januára 1959, necelé tri mesiace po voľbe na Petrovu katedru. Hovorili o situácii v Cirkvi, kde počet praktizujúcich v tradične katolíckych krajinách dosahuje najviac 30 percent a v „najmladšej dcére Cirkvi“ – Francúzsku – sú celé oblasti odkresťančené. Hovorili o tom, ako vyrastá kultúra, odvracajúca sa od kresťanstva, od vedy po umenie, od životného štýlu po etické presvedčenie. Viac než po koncile volali však veriaci i celá situácia po reforme. „Zrazu v nás vytrysklo rozhodnutie – komentuje rozhovor Ján XXIII. –, ako keď sa náhle v nečakanú jar rozvinie kvet. Naša duša bola osvietená veľkou myšlienkou... Jedno slovo, slávnostné a zaväzujúce, sa sformulovalo na našich perách. Náš hlas to vyslovil po prvý raz: Koncil!“ Udalosti začali naberať rýchly spád a čoraz konkrétnejšiu podobu.

¹ V príhovore k benátskym pútnikom 8. mája 1962 a v denníkovom zázname z 15. septembra 1962, ako aj v otváracom príhovore 11. októbra 1962 (porov. EV 34*).

27. apríla – Pápež v rozhlasovom posolstve vyzýva všetkých katolíkov, aby sa počas mesiaca máj a Turíc modlili za koncil.

17. mája – Ján XXIII. ustanovuje Pápežskú predprípravnú komisiu, ktorej predsedá kardinál štátny sekretár Domenico Tardini, zloženú z assessorov a sekretárov dikastérií rímskej kúrie. Za sekretára je vymenovaný Mons. Pericle Felici, vtedy audítor Posvätnej rímskej roty. Pápež určil, aby sa komisia zamerala na konzultácie, ktoré by zistili názory biskupov, na aké témy by mal koncil zamerať svoju pozornosť.

18. júna – Kardinál Tardini v pápežovom mene posielala list všetkým kardinálom, arcibiskupom, biskupom, rímskym kongregáciám, generálnym predstaveným rehoľných spoločností, katolíckym univerzitám a teologickým fakultám, v ktorom ich žiada o podnety a názory týkajúce sa tém, ktoré by sa mali prerokovať na najbližšom koncile. Odpovede, zostavené v latinčine, prichádzali na sekretariát Pápežskej predprípravnej komisie do konca apríla 1960, výrazne prekračujúc termín, určený do septembra 1959.

Kryštalizácia tém a prípravné práce

Rok 1960

5. júna – Ján XXIII. prostredníctvom motu proprio *Superno Dei nutu* ustanovuje jedenásť prípravných komisií koncilu (teologickú, pre biskupov a správu diecéz, pre disciplínu kléru a kresťanského ľudu, pre rehoľníkov, pre disciplínu sviatostí, pre posvätnú liturgiu, pre štúdiá a semináre, pre východné cirkvi, pre misie, pre apoštolát laikov) a tri sekretariáty (pre tlač a divadlo, pre zjednotenie kresťanov a administratívny). Dodatočne (10. novembra) bol pridaný aj sekretariát pre ceremónie. Nad komisiami mala stáť Ústredná prípravná komisia, ktorej predsedal pápež, s úlohou koordinovať práce rôznych organizmov. Bola zostavená z kardinálov, arcibiskupov a biskupov, predsedov biskupských konferencií. Za generálneho tajomníka Ústrednej prípravnej komisie bol vymenovaný Mons. Pericle Felici, ktorý sa výrazne podieľal na činnosti sekretariátu Pápežskej predprípravnej komisie.

9. júla – Generálny tajomník Ústrednej prípravnej komisie Mons. Felici poslal ostatným komisiám a sekretariátom zoznam tém, ktoré treba študovať.

14. novembra – Úradne sa začínajú práce komisií. Ján XXIII. prijal na audiencii v Bazilike sv. Petra všetkých členov prípravných organizmov. Počas dvoch rokov (5. jún 1960 – 11. október 1962) intenzívnej práce komisie vypracovali sedemdesiatpäť schém o rôznych argumentoch doktrínálnej a disciplinárnej povahy. Tieto schémy boli odovzdané ústrednej komisii, ktorá sa mala vyjadriť o ich vhodnosti alebo nevhodnosti na koncilové rokovanie.

Prípravné práce pokračujú, zvolanie koncilu sa blíži

Rok 1961

29. októbra – Ján XXIII. ustanovuje v rámci Ústrednej prípravnej komisie subkomisiu so špecifickou úlohou vypracovať projekt pravidiel, ktoré mali upravovať život a práce budúceho koncilu. Za jej predsedu bol vymenovaný kardinál Francesco Roberti, za sekretára Mons. Vincenzo Carbone. Táto subkomisia splnila svoju úlohu na 28 plenárnych zasadaniach (od 22. novembra 1961 do 27. júna 1962).

25. decembra – Pápež Ján XXIII. zverejňuje apoštolskú konštitúciu *Humanae salutis*², ktorou ohlasuje začiatok Druhého všeobecného vatikánskeho koncilu v roku 1962.

Humanae salutis – koncil na istote v Božie pôsobenie

Hneď v úvode tejo konštitúcie vychádza Ján XXIII. z Ježišovho uistenia: „*Hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta*“ (Mt 28, 20). „Táto božská prítomnosť – pokračuje pápež –, živá a účinná v každej dobe, sa osobitne prejavuje v najťažších okamihoch ľudstva. Vtedy sa Kristova nevesta javí v celej svojej kráse učiteľky pravdy

² JÁN XXIII., apoštolská konštitúcia *Humanae salutis*, ktorou je ohlásený Druhý vatikánsky koncil, 25. decembra 1961, AAS 54 (1962), s. 5 – 13, CDD s. 839 – 853.

a služobníčky spásy a prejavuje všetku moc lásky, modlitby, obety a utrpenia“ (EV 2*).³ Uznáva, že Cirkev vo vzťahu k spoločnosti čelí kríze, no i v tejto spoločnosti má plniť svoje poslanie. „Ide o to, aby sa so životodarnými silami evanjelia stretol moderný svet: svet, ktorý sa chváli svojimi výtobytkami na vedeckom a technickom poli, no ktorý sa chce aj sociálne reorganizovať, zabúdajúc na Boha“ (EV 3*).

Napriek tomu, že „sklamané duše nevidia iné, než ťažké tiene na tvári zeme (...), my radi potvrdzujeme celú našu dôveru v nášho Spasiteľa, ktorý sa nevzdialil od sveta, ktorý sám spasil“ (EV 4*). Pápež, opierajúc sa o optimizmus viery, hovorí, že samotný vedecký pokrok, ktorý dal človeku do rúk aj ničivé sily, ho zároveň núti zamýšľať sa nad duchovnými hodnotami, ktoré jedine môžu človeka zachrániť. Pápež vkladá dôveru do vnútornej dynamiky Cirkvi, ale aj do milostí utrpenia jej členov, ktorí „podstupujú prenasledovania každého druhu a prejavujú heroizmus, ktorý iste nezaostáva za najslávnejšími obdobiami Cirkvi“ (EV 5*). Preto pápež považuje situáciu za natoľko vyzretú, že nadišiel čas, aby Katolícka cirkev darovala svetu nový koncil, nadväzujúci na dvadsať veľkých ekumenických koncilov, ktoré vždy slúžili na posilnenie a rozvoj kresťanskej viery.

Za najpotrebnejšie pápež považuje „dať väčšiu účinnosť zdravej vitalite Cirkvi, napomáhať posväcovanie jej členov, šírenie zjavenej pravdy a konsolidovať jej štruktúry“ (EV 7*). Osobitný dôraz kladie pápež na potrebu pokoja, ktorý môže prísť predovšetkým z nadprirodzených duchovných skutočností a z inteligencie svedomia, osvieteného a vedeného Bohom Svoriteľom. Svoje poslanie má Cirkev plniť uprostred sveta, hoci svojím osobitným spôsobom a v rámci svojich štruktúr. Prvé ohlásenie koncilu 25. januára 1959 nazval Ján XXIII. malým semienkom, ktoré sa s Božou pomocou rozvinulo v procese prípravných prác.

Preto „po tom, čo sme si vypočuli názor našich bratov kardinálov svätej rímskej cirkvi, s autoritou nášho Pána Ježiša Krista, svätých apoštolov Petra a Pavla a s našou, určujeme, oznamujeme a zvolávame na budúci rok 1962 všeobecný ekumenický koncil, ktorý sa bude sláviť v Bazilike sv. Petra v dňoch, ktoré budú určené podľa vhodnosti,

³ Citáty pápežského magistéria pred a počas koncilu sú prevzaté z *Enchiridion Vaticanum (EV)*, I vol., EDB, Bologna 1993 (označované číslom s hviezdíčkou).

ktoré nám ukáže prozreteľný Boh“ (EV 18*). Po slovách oznamujúcich a zvolávajúcich koncil sa pápež vo svojej apoštolskej konštitúcii obracia na všetkých veriacich s prosbou o modlitbu. „No osobitným spôsobom zverujeme jeho ovocie do modlitieb detí, vedomý si, aká je pred Bohom mocná modlitba nevinných, do modlitieb chorých a trpiacich... a k tomuto chóru modlitieb pozývame aj všetkých kresťanov, oddeľených od Katolíckej cirkvi, aby sa koncil obrátil aj v ich prospech“ (EV 21* – 22*).

Predpokladajúc, že tak ako každá zmena, aj idea koncilu narazí na odpor, pápež odpovedá štýlom samotných radikálov: „Ak by niekto opovrhoval alebo odmietal akýmkoľvek spôsobom, čo bolo vo všeobecnosti vyhlásené, nech vie, že upadá do trestov stanovených cirkevným právom pre tých, čo neposlúchajú nariadenia pápežov“ (EV 23*).

Modlitby predchádzajú a sprevádzajú otvorenie koncilu

Rok 1962

2. februára – Ján XXIII. formou motu proprio *Consilium*⁴ stanovuje dátum otvorenia: 11. október bežného roku. Pripomína v ňom, že rozhodnutiu predchádzali zrelé úvahy a modlitby. Čo od neho pápež očakáva? „Predovšetkým toto ovocie: aby Cirkev, Kristova nevesta, čoraz viac posilnila svoje božské energie a viac rozšírila svoje blahodarné pôsobenie na duše všetkých ľudí“ (EV 24*).

1. júla – V encyklike *Paenitentiam agere* pápež vyzýva modliť sa za koncil.

2. júla – Listom **II tempio massimo** pápež prosí rehoľné sestry o osobitné modlitby za koncil.

6. septembra – V motu proprio **Appropinquante concilio** pápež vyhlasuje Pravidlá koncilu. Text pozostáva z 24 kapitol so 74 článkami,

⁴ JÁN XXIII., motu proprio *Consilium*, ktorým sa stanovuje otvorenie Druhého vatikánskeho koncilu, 2. februára 1962, AAS 54 (1962), 65 – 66.

rozdelenými do troch častí, týkajúcich sa *osôb*, ktoré sa zúčastňujú na koncile alebo sa podieľajú na jeho chode, zo všeobecných noriem a procedúry.

11. septembra – Ján XXIII. sa mesiac pred otvorením koncilu prihovára všetkým veriacim osobitným rozhlasovým posolstvom.⁵

Vyžaruje z neho optimizmus prameniaci z viery. „S Božou pomocou sa nachádzame na správnom bode. Ježišove slová... povzbudzujú dobrú a veľkodušnú vôľu ľudí, najmä v niektorých historických okamihoch Cirkvi, otvorenej novým podnetom až k najvyšším vrcholom: *Pozdvihnite svoje hlavy, lebo sa blíži vaše vykúpenie*“ (EV 25*b). „Čo iné je ekumenický koncil – zdôrazňuje pápež poslucháčom –, ako obnova tohto stretnutia sa s tvárou vzkrieseného Krista, slávneho a nesmrteľného Kráľa, prežarujúceho celú Cirkev pre spásu a radosť ľudských pokolení?!“ (EV 25*e).

Pápež pripomína, že treba oživiť vitalitu smerom dovnútra Cirkvi i smerom navonok. Svet totiž potrebuje Krista a je to Cirkev, ktorá mu ho má priniesť. Vzhľadom na spoločenský vývoj sa pápež domáha náboženskej slobody, a nielen slobody kultu, a zdôrazňuje, že „pravda a sloboda sú nosné kamene, na ktorých stojí budova ľudskej spoločnosti“ (EV 25*o). „Svetlo Kristovo, Cirkev Kristova, *Lumen gentium* nech zažiari a žiari naveky,“ končí pápež, naznačujúc názov jednej z budúcich najdôležitejších koncilových konštitúcií (porov. EV 25*z).

11. októbra 1962 – Začiatok koncilu – PRVÁ VEREJNÁ SESIA. Slávnostnou liturgiou a historickou otváracou rečou⁶ pápež Ján XXIII. otvoril Druhý všeobecný vatikánsky koncil. Večer povedal príhovor veriacim, ktorí sa zhromaždili na Svätopeterskom námestí na slávnostnej sviečkovej procesii.

⁵ JÁN XXIII., rozhlasové posolstvo *La grande aspettazione* veriacim celého sveta mesiac pred otvorením ekumenického koncilu, 11. septembra 1962, AAS 54 (1962), s. 678 – 685.

⁶ JÁN XXIII., príhovor *Gaudet mater Ecclesia* na slávnostnom otvorení koncilu (Prvé verejné zasadanie), 11. októbra 1962, AAS 54 (1962), s. 785 – 795; CDD s. 854 – 872.

Matka Cirkev plesá radosťou za prozreteľný dar koncilu (Z otváracieho príhovoru Jána XXIII.)

Pápež hneď v úvode zopakoval cieľ koncilu: potvrdiť kontinuitu cirkevného magistéria a predstaviť ho ľuďom našich čias. Hovorí aj o smútkoch a skúškach, ktoré sú však pre Cirkev aktuálnou výzvou. „Veľký problém, predstavený pred tvár sveta, zostáva rovnaký aj po dvoch tisícročiach – Kristus, žiariaci uprostred dejín a života: ľudia sú buď s ním a s jeho Cirkvou a tešia sa z jeho svetla, dobroty, poriadku a pokoja; alebo sú bez neho či proti nemu a slobodne zostávajú mimo jeho Cirkvi a stávajú sa príčinou zmätku, spôsobujúc trpkosti medzi ľuďmi a pretrvávajúce nebezpečie bratovražedných vojen“ (EV 31*). Ekumenické koncily pápež nazýva slávením jednoty Krista a jeho Cirkvi, vďaka ktorej prinášajú pravdu, správne smerovanie jednotlivcov, rodín a spoločnosti, posilňujú duchovné sily a povznášajú k večným dobrám. „Vhodnými prispôbeniami, múdрым usporiadaním a vzájomnou spoluprácou Cirkev umožní, aby jednotlivci, rodiny a národy obrátili svojho ducha k nebeským veciam“ (EV 37*). Ján XXIII. nepopiera, že sa stretá aj s negativistickým postojom tých, ktorí súčasnosť ustavične porovnávajú s minulosťou, a tá je podľa nich čoraz horšia, a správajú sa, akoby sme sa z dejín nič nenaučili a akoby na predchádzajúcich konciloch všetko prebiehalo hladko a triumfálne. „Nám sa zdá – reaguje pápež –, že sa musíme dištancovať od týchto prorokov neúspechu, ktorí ustavične hovoria o negatívnych udalostiach, akoby sa už schyľoval koniec sveta“ (EV 41*).

Základný cieľ koncilu je obrana a šírenie náuky viery, pokračuje pápež v otváracom príhovore. Posvätný poklad náuky viery však treba chrániť a ohlasovať účinnejším spôsobom. „Táto náuka zahŕňa celého človeka, zloženého z tela a duše, a nám, pútnikom na tejto zemi, káže smerovať k večnej otčine“ (EV 46*). Pápež odporúča čerpať z pokladu minulosti a ten odovzdávať prítomným generáciám. „Predovšetkým je nevyhnutné, aby sa Cirkev nevzdialila od posvätného dedičstva pravdy, prijatého od otcov; a zároveň musí pozeráť na prítomnosť, na nové podmienky a formy života súčasného sveta, ktoré otvárajú nové cesty katolíckemu apoštolátu“ (EV 49*). Čo sa týka odovzdávania náuky viery, pápež opakuje princíp svojho *aggiornamenta*: „Jedna vec totiž je

samotný poklad viery a iná vec je forma, ktorou sa ohlasuje, zachovávajúc pri tom ten istý význam a dôležitosť“ (EV 55*). Na omyly, v ktorých sa topí a na ktoré dopláca súčasný svet, pápež navrhuje nereagovať odsudzovaním a prísnosťou. „Dnes Kristova nevesta uprednostňuje viac používať liek milosrdenstva ako prísnosť. Chce vychádzať v ústrety potrebám dneška, poukazujúc na hodnotu svojej náuky namiesto toho, aby odsudzovala omyly... voči všetkým sa chce javiť ako láskyplná matka, dobrotivá a trpezlivá, plná milosrdenstva a dobroty aj voči oddeleným bratom“ (EV 57* – 58*).

Napomáhať jednotu kresťanskej a ľudskej rodiny označil v otváracom prejave Ján XXIII. ako ďalšiu z priorít koncilu. Katolícka cirkev považuje za svoju povinnosť aktívnejšie sa pričiňovať, aby sa uskutočnilo veľké tajomstvo jednoty, za ktorú Ježiš tak naliehavo prosil svojho nebeského Otca. Podobne sa zaujíma aj o život spoločnosti, aby sa pozemské mesto budovalo podobne ako nebeské, v ktorom „kraľuje pravda, zákonom je láska a jeho priestorom večnosť“, citujúc z listov svätého Augustína.

Otvorenie koncilu nazval pápež v závere svojho prejavu žiarivým dňom, ktorý však považuje ešte len za rannú zoru. „Možno povedať, že nebo a zem sa spájajú, aby slávili tento koncil: nebeskí svätí, aby chránili našu prácu; veriaci na zemi, ktorí sa naďalej modlia k Pánovi; a vy, konciloví otcovia, verní podnetom Ducha Svätého, aby ste prispeli, žeby spoločná práca zodpovedala dnešným očakávaniam a potrebám rôznych národov. Toto si od vás vyžaduje pokoj a ducha, bratskú zhodu, usmerňovanie projektov, dôstojnosť v diskusií a múdrosť pri rozhodnutiach“ (EV 65*). Tie isté priania sa zrkadlia aj v modlitbe, ktorou pápež končí, odovzdávajúc koncil „Ježišovi Kristovi, nášmu milovanému Vykupiteľovi, nesmrteľnému Kráľovi ľudí a čias, ktorému patrí láska, moc a sláva naveky“ (EV 69*).

12. októbra – V Sixtínskej kaplnke pápež prijíma osobitné delegácie, ktoré sa zúčastnili na otvorení koncilu.

13. októbra – Pápež prijíma v Sixtínskej kaplnke novinárov z celého sveta, ktorí sa zhromaždili v Ríme, aby sledovali koncilové práce. Popoludní toho istého dňa pápež prijal v konzistoriálnej sále delegovaných

pozorovateľov za nekatolícke spoločnosti a hostí Sekretariátu pre zjednotenie kresťanov.

15. októbra – Stretnutie Rady predsedníctva (zloženej z desiatich kardinálov s úlohou starať sa o zachovávanie noriem, určených Pravidlami koncilu, a riešiť prípadné pochybnosti a procedurálne ťažkosti) v súkromnej bibliotéke Jána XXIII., ktorý stretnutiu aj predsedal. Boli vymenovaní štyria podsekretári. V ten istý večer táto rada debatovala o poradí diskutovaných schém na koncile a rozhodla začať schémou o liturgii.

20. októbra – Na 3. generálnej kongregácii bolo zverejnené *Posolstvo koncilových otcov ľudstvu*. „Túžime – vyhlasujú v ňom otcovia – zaslať všetkým ľuďom a národom posolstvo spásy, lásky a pokoja, ktoré Ježiš Kristus, Syn živého Boha, priniesol na svet a založil Cirkev“ (*EV 70**). Otcovia uistujú o svojom úsilí predložiť ľuďom našich čias úplnú a čistú pravdu o Bohu tak, aby ju mohli pochopiť a slobodne prijať. Pripomínajú Stvoriteľovu lásku k svetu a svoje poslanie nie dať sa obsluhovať, ale slúžiť, a dávajú najavo, že si uvedomujú úzkosti a problémy súčasného človeka. Ubezpečujú, že v koncilových prácach sa budú usilovať napomáhať všetko, čo sa týka dôstojnosti človeka a prispieva k opravdivému bratstvu medzi národmi, a vyzdvihovať hodnoty sociálnej spravodlivosti a trvalého mieru.

23. októbra – Začína sa diskusia o schéme týkajúcej sa liturgie. Pri predstavení tejto témy sa hľadá oživenie kresťanského života, prispôsobenie cirkevných inštitúcií moderným časom, príprava cesty k zjednoteniu kresťanov a odstránenie všetkého, čo by mohlo popudzovať proti viere.

31. októbra – Bilancovanie koncilových prác za mesiac október. Koncil sa zhromaždil 11-krát na generálnych kongregáciách, čo predstavuje približne 32 hodín práce. Odznelo 214 príspevkov a v diskusii vystúpilo 171 koncilových otcov.

14. novembra – Orientačné hlasovanie o schéme o liturgii: prítomných hlasujúcich 2 215; požadovaná väčšina (dve tretiny) 1 476; placet 2 162; non placet 46; neplatné hlasy 1. Debate o schéme týkajúcej sa liturgie sa venovalo 15 generálnych kongregácií; 325 príspevkov v aule a 360 písomných príspevkov odovzdaných sekretariátu.

24. novembra – Pre schému týkajúcu sa „prameňov Zjavenia“ pápež ustanovuje zmiešanú komisiu, vedenú kardinálmi Alfredom Ottavianim a Agostinom Beom (sekretári P. S. Tromp a Mons. J. Willebrands). Komisia sa rozdelila do piatich subkomisií, jedna pre každú z piatich kapitol.

25. novembra – Devätnásť kardinálov posla list Jánovi XXIII., v ktorom sa vyjadrujú, že napriek zriadeniu zmiešanej komisie je nevyhnutné, „aby koncil schválil niektoré doktrínálne body a potvrdil kresťanskú vieru proti omylom a vybočeniam našich čias“. Štátny sekretariát odovzdal kópiu listu kardinálovi Ottavianimu, ktorý ubezpečil, že zmiešaná komisia bude venovať patričnú pozornosť označeným bodom.

26. novembra – Začína sa skúmať schéma týkajúca sa jednoty Cirkvi. „Touto schémou,“ povedal kardinál Amleto Giovanni Cicognani, predseda koncilovej komisie pre východné cirkvi, „chceme vyjadriť putá, ktoré nás v Kristovi spájajú s oddelenými bratmi Východu. Kedysi sme boli spojení v tej istej viere; dnes sa rozchádzame v niektorých bodoch, ako napríklad jednota, založená na tej istej skale...“.

28. novembra – Bola odhlasovaná a schválená schéma týkajúca sa spoločenských komunikačných prostriedkov.

7. decembra – Globálne hlasovanie o úvode a celej prvej kapitole schémy o liturgii. Prítomných hlasujúcich 2 118; placet 1 922; non placet 11; placet iuxta modum 180; neplatné hlasy 5. Ján XXIII. vystúpil na 36. generálnej kongregácii a v latinsky prednesenom príhovore ubezpečil koncilových otcov, s akým záujmom sleduje ich práce, a verejne sa poďakoval za úsilie všetkých zainteresovaných.⁷ „Dnes

⁷ Ján XXIII., prejav *Singulari prorsus* na 36. generálnej kongregácii, 7. decembra 1962, AAS 55 (1963), s. 33 – 35; CDD s. 879 – 882.

s radosťou využívame príležitosť, ktorá sa nám ponúka, aby sme vám prejavili naše uznanie. Záujem o pastoračné problémy, ktoré ste dali najavo pri smerovaní vašich prác slovne, písomne alebo dobrou radou, nám umožnil istým spôsobom počúvať hlas celého katolíckeho sveta, ktorý s toľkou nádejou a očakávaním obracal svoju pozornosť na vaše stretnutia počas celého tohto obdobia“ (EV 88*).

8. decembra – Ján XXIII. svojím príhovorom zakľúčil prvé obdobie Druhého vatikánskeho koncilu.⁸

Tiché pokračovanie koncilu v diecézach

(Z príhovoru Jána XXIII. pri zakončení prvého obdobia koncilu)

Ovocie i očakávanie koncilu pod ochranou Panny Márie. Pápež hneď v úvode poukázal na vzťah Panny Márie k prebiehajúcemu koncilu, ktorého prvé obdobie sa začalo na sviatok Božieho materstva Panny Márie a končí sa slávnosťou jej Nepoškvrneného počatia. „Tieto súvislosti nám vo svetle dejín umožňujú pochopiť, ako sa mnohé veľké udalosti v živote Cirkvi diali v Máriinom svetle ako svedectvo a potvrdenie jej materinskej ochrany. Koncil vo svojej reálnej podobe je aktom viery v Boha, poslušnosti jeho zákonom, úprimným úsilím odpovedať na plán spásy, pre ktorý sa Slovo stalo telom a narodilo z Márie Panny“ (EV 102* – 103*). V príhovore sa Ján XXIII. zameral na tri body: na začiatok ekumenického koncilu, na jeho priebeh a na ovocie, ktoré sa od neho očakáva: posilnenie viery, svätosti a apoštolátu v Cirkvi a v súčasnej spoločnosti.

Koncil ako škola spoločenstva. Na začiatočných prácach pápež ocenil, že pastieri, zhromaždení z najrozličnejších končín sveta, mali možnosť bližšie sa spoznať, pozrieť sa jeden druhému z tváre do tváre, aby zakúsili pulz bratských srdiec, a predložiť vlastné skúsenosti z rozmanitých prostredí apoštolátu. Ján XXIII. uznal, že si to vyžadovalo nejaký čas, aby sa dospelo k zhode aj v tom, čo pri všetkom rešpektovaní bratskej lásky bolo príčinou nedorozumení a rôznych pohľadov.

⁸ Ján XXIII., prejav *Prima sessio* na záver prvého obdobia koncilu, 8. decembra 1962, AAS 55 (1963), s. 35 – 41; CDD, s. 883 – 894.

Aj z tohto koncilového kvasenia vyvodil pápež pozitívnu skúsenosť: „pred tvárou sveta sa prejavila svätá sloboda Božích detí, ktorá sa nachádza v Cirkvi“ (EV 110*).

Tiché pokračovanie koncilu. Tak nazval pápež obdobie šiestich mesiacov, na ktoré sa biskupi rozídu do svojich diecéz, ktoré však nie je menej dôležité. Koncilových otcov povzbudil, aby po odchode z Ríma odovzdali svojim veriacim žiarivú faklu dôvery a lásky a zostali s pápežom spojení v modlitbe. Osobitná komisia, zložená z kardinálskeho kolégia a episkopátu, zastupujúceho všeobecnú Cirkev, má cez tieto mesiace usmerňovať práce a v spolupráci s ostatnými komisiami pripravovať tak základy zdarného konca koncilu. Biskupov vyzval, aby v tomto čase popri pastoračnej starostlivosti venovali čas štúdiu schém, ktoré im budú včas zaslané.

Ovocie koncilu. Ján XXIII. v tejto časti príhovoru opakuje, čo napísal v liste nemeckým biskupom, v ktorom im vysvetľuje, prečo chcel koncil, a odpovedá: „aby sa Cirkev, posilnená vo viere, povzbudená v nádeji, horlivejšia v láske, znova naplnila mladíckou silou, vyzbrojila sa posvätnými usmerneniami a bola energickejšia a pohotovejšia v šírení Kristovho kráľovstva“ (EV 119*). Pápež dodal, že by bolo pekné, keby z týchto plodov mohli čerpať aj všetci ostatní, čo nosia meno kresťan, ba všetci ľudia. Tu sa pápežov pohľad zameriava do diaľky a nasledujúce slová možno považovať za jeho testament koncilu: „Na všetky polia života Cirkvi a do všetkých sociálnych podmienok sa rozšíri to, čo bude ustanovené na tomto koncilovom zhromaždení. (...) Pre Kristovo kráľovstvo na zemi to bude nový skok dopredu, potvrdenie novým a čoraz vznešenejším spôsobom radostnej zvesti spásy, žiarivé ohlasovanie Božieho majestátu, ľudského bratstva v láske a pokoja na zemi, prisľúbeného ľuďom dobrej vôle“ (EV 122*, 124*).

Nebo je otvorené nad našimi hlavami. V záverečných slovách rozlúčky, poďakovania a modlitby Ján XXIII. odporúča koncilovým otcom trojitú pole činnosti: šírenie entuziazmu, premeditovanú reflexiu a nádej a lásku, ktoré sa od koncilu tak veľmi očakávajú. „V tejto chvíli pohnutej radosti je akoby otvorené nebo nad našimi hlavami a z neho vyžarujú lúče nebeského zboru, aby šíрили nadľudskú istotu, nadprirodzeného ducha viery, radosti a hlbokého pokoja“ (EV 131*).

Pavol VI. pokračuje v línii a prácach Jána XXIII.

Rok 1963

3. júna – O 19.49 zomrel pápež Ján XXIII.

21. júna – Kardinál Giovanni Battista Montini bol zvolený za pápeža a vybral si meno Pavol VI.

27. júna – Pavol VI. stanovil, že 29. septembra sa začne druhé obdobie koncilu.

27. septembra – Sú vydané nové Pravidlá koncilu (*Regolamento*).

29. septembra – DRUHÁ VEREJNÁ SESIA. Pavol VI. programovou rečou otvára druhé obdobie koncilu. K jeho protagonistom patrilo už počas prvého obdobia. Otvoreniu druhého obdobia predchádzala apoštolská exhortácia biskupom *Cum proximis* zo 14. septembra.

Cirkev hľadá svoju identitu, aby sa v novej sviežosti predstavila svetu

(Z príhovoru Pavla VI. pri otvorení druhého obdobia koncilu)⁹

Pavol VI. prirovnal koncilové zhromaždenie k novým Turícam, kde sa všetky jazyky znova stanú jediným hlasom, ktorý pod vedením Ducha Svätého vyšle svoje posolstvo celému svetu, prosiac, aby na toto zhromaždenie zoslal dary posily, svetla, dôvery a lásky. Vzápätí vzdal úctu svojmu predchodcovi Jánovi XXIII., ktorému patrí chvála, že z Božej inšpirácie zvolal tento koncil a pomohol „otvoriť Cirkvi nové cesty a zaplaviť zem novými čerstvými vlnami náuky a milosti Krista Pána“ (*EV 138**). Pripomenul, že všetko treba merať v rámci foriem a proporcií magistéria, ktoré je prevažne pastoračné, a tak ukázať životodarnú silu Kristovho posolstva. Pavol VI. sústredil všetko na

⁹ PAVOL VI., prejav *Salvete fratres* na otvorení druhého obdobia koncilu (2. verejná sesia), 29. septembra 1963, AAS 55 (1963), s. 841 – 859; CDD, s. 859 – 927

Krista: „Kristus! Kristus, náš základ! Kristus, naša cesta a náš vodca! Kristus, naša nádej a náš cieľ!“ (EV 144*). Pápež zdôraznil, že koncil sa má uberať na základe tejto vízie, „ktorá vyznáva Ježiša Krista, vteľené Slovo, Božieho Syna a Syna človeka, Vykupiteľa sveta, a tak nádej a najvyššieho Učiteľa ľudstva, Krista Pastiera, ktorý je chlieb života, náš veľkňaz a naša obeta, on, jediný Prostredník medzi Bohom a ľuďmi, Spasiteľ sveta a Kráľ budúcich vekov“ (EV 147*). V otváracjej reči pápež poukázal na štyri kľúčové body: za čo sa Cirkev považuje, jej reforma, zjednotenie všetkých kresťanov, dialóg Cirkvi so súčasným svetom.

Čo najpresnejšia a najúplnejšia definícia Cirkvi. Pápež konštatuje, že samotné Písmo používa pre Cirkev viacero výrazov: dom postavený na Kristovi, Boží dom, Boží chrám a svätostánok, jeho ľud, jeho stádo, jeho vinica, jeho pole, jeho mesto, stĺp pravdy a napokon Kristova nevesta a jeho mystické telo. Cirkev je tajomstvo, skutočnosť presiaknutá Božou prítomnosťou, a tak vždy otvorená novému skúmaniu jej hĺbok. „Prišla hodina,“ pokračuje Pavol VI., „keď treba skúmať pravdu o Kristovej Cirkvi, usporiadať ju a predložiť, nie azda slávnostnými dogmatickými definíciami, ale takými vyhláseniami, ktorými Cirkev výslovným a kompetentným magistériom vyjasní, čo si myslí o sebe samej“ (EV 152*). Preto má byť základnou témou tohto obdobia samotná Cirkev a čo najpriateľnejším jazykom vyjadriť svoju definíciu, ktorá by hovorila o ustanovení Cirkvi a ukázala jej mnohotvárne spásnosné poslanie.

Obnova Katolíckej cirkvi. Jej obraz sa má priblížiť tomu ideálu o ktorom by platilo: „Kto vidí mňa, vidí Krista.“ Z tohto aspektu „koncil chce byť jarným prebudením nesmiernych duchovných a morálnych energií, ktoré sú akoby latentné v lone Cirkvi. Javí sa to ako naliehavá požiadavka omladenia tak jej vnútorných síl, ako aj noriem, ktoré upravujú jej kánonické štruktúry a jej rituálne formy. Koncil má viesť k takému vzrastu dokonalosti a svätosti, ktorú môže dať len nasledovanie Krista a mystické spojenie s ním v Duchu Svätom“ (EV 164*). Pápež zdôraznil, že pravá obnova neznamená zlom, ale nadviazanie na tradíciu. „Živému Kristovi nech odpovedá živá Cirkev. Ak viera a láska sú princípmi jej života, je jasné, že nič nemožno zanedbať, aby sa viere dodala radostná istota a nový pokrm (...) Musíme sa snažiť budovať „Cirkev

lásky“, ak chceme, aby bola schopná do hĺbky obnoviť celý svet. Je to nesmierna úloha! Aj preto je láska kráľovnou a základom všetkých kresťanských čností: pokory, chudoby, zbožnosti, ducha obety, odvahy pre pravdu, lásky k spravodlivosti a každej inej účinnej sily nového človeka“ (EV 166*).

Obnovenie jednoty medzi kresťanmi. Hnutia, ktoré sa rozvíjajú v oddelených cirkevných spoločenstvách, podľa pápeža jasne poukazujú na dve veci: „Kristova Cirkev je len jedna, a preto musí byť jednotná; túto tajomnú a viditeľnú jednotu nemožno dosiahnuť inak, ako v identite viery, v účasti na tých istých sviatostiach a v organickom súlade, aj keď môže pretrvávať široká škála jazykových prejavov, rituálnych foriem, historických tradícií, miestnych potrieb, duchovných prúdov, legitímnych inštitúcií a preferovaných aktivít“ (EV 169*). To všetko smeruje k ekumenizmu, ktorý má byť totálny a univerzálny. Prinajmenej ako túžba a cieľ, hoci zatiaľ len v prípravnom štádiu. Dnes v nádeji, aby bol zajtra v skutočnosti. Po zhrnutí podstaty ekumenizmu pápež vyjadril historický pozdrav prítomným delegáciám oddelených cirkví alebo ich pozorovateľom: „Zo srdca ich pozdravujeme. Ďakujeme im za ich prítomnosť. Prostredníctvom nich vysielame otcovské a bratské posolstvo úctyhodným spoločenstvám, ktoré predstavujú... Ak nám treba pripísať vinu za toto rozdelenie, prosíme pokorne Boha o odpustenie a prosíme, aby sa tak stalo aj medzi bratmi, ktorí by sa cítili urazení. A čo sa nás týka, sme ochotní odpustiť urážky, ktorých sa dostalo Katolíckej cirkvi, a zabudnúť na bolesť, ktorú jej spôsobila dlhá reťaz nezhôd a rozdelení“ (EV 172* – 176*). Pápež neobchádza problémy, ktoré stoja jednote v ceste, no končí dôverou v duchu slov Svätého písma, „čo je nemožné človeku, je možné Bohu“.

Dialóg Cirkvi so súčasným svetom. Ten je cieľom jej evanjelizačného poslania. Pápež koncilovým otcom pripomenul, že už od otváracieho prejavu Jána XXIII. bolo cítiť túžbu „otvoriť dvere tohto zhromaždenia a hneď cez tieto dokorán otvorené dvere volať celému svetu posolstvo spásy, bratstva a nádeje. Jednoduché gesto, no obdivuhodné. Prorocká charizma Cirkvi okamžite prepukla...“ (EV 184*). Nám tieto slová zaznievajú ako prorocká predpoveď začiatku pontifikátu Jána Pavla II. Záujem o svet je podľa Pavla VI. prejavom lásky, ktorá myslí na druhých skôr ako na seba, Kristovej univerzálnej lásky. Vo vzťahu